

Zaans Schoon

Stichting tot behoud van Zaanse houtbouw, opgericht in 1951. De plannen om te komen tot een reservaat van Zaanse houtbouw werden gedurende de oorlog bekostigd en namen in 1951 vaste vormen aan. Het initiatief hiertoe is uitgegaan van stichting Zaans Schoon, die op de bres staat voor het vele moois van de Zaanse houtbouw. Veel Zaanse houten huizen, met fraaie halsgevel of versierd voorschot, liepen gevaar te verdwijnen als gevolg van uitbreiding van de fabrieken en doorbraken ter wille van het verkeer. De nog overgebleven koopmanshuizen met Zaanerven en minder voorname pakhuizen zijn enig ter wereld.

Eerder waren besprekingen gevoerd met de overheid en minister In 't Veld, de toenmalige burgemeester van Zaandam. Hij kwam met het plan het Haaldersbroek te Zaandam tot reservaat te bestempelen.

Uiteindelijk bleek de Kalverpolder te Zaandam de meest geschikte plaats. Eén der leden van Zaans Schoon, secretaris en architect Jaap Schipper uit Zaandam kon als Prix-de-Rome-winnaar 1950 in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (O, K & W), een plan opzetten. Hij koos voor het opzetten van een plan tot stichting van een Zaanse reservaat. Deze plannen zijn in 1951 besproken met de burgemeesters der Zaanse gemeenten, waar de heer Schipper een gewillig oor vond voor zijn plannen. De bedoeling is, dat in het reservaat verschillende Zaanse houten woningen, die met ondergang worden bedreigd, worden overgeplaatst om zo tot een Zaanse buurtje te komen, waar dus ook weer wooneigenheid wordt geschapen.

In de Hoofdstraat van Krommenie en in Zaandijk bij de Gortershoek stonden nog veel van die vaak fraaie groen-witte huizen. Zij vormden een cultuurbezit, dat gedoemd was te verdwijnen, tenzij de Zaanstreek zich principieel uitspreekt in de richting van de Zaanse Buurt.

Verschiedene Zaanse gemeenten zegden principiële medewerking aan dit plan toe. In Zaanzicht te Zaandijk heeft Zaans Schoon de plannen en tekeningen van de heer Schipper geëxposeerd en vrijdag 21 december 1951 vond onder grote belangstelling, zowel van de zijde der gemeentebesturen, industrie als rijksmonumentenzorg de opening van deze expositie plaats die aantoont welke huizen en gevels op de nominatie staan te worden gesloopt. Deze dynamische tijd kende weinig pardon. Op de voorlopige lijst van Monumentenzorg, in 1921 samengesteld, waren de voornaamste karakteristieke huizen en gevels geplaatst. Meer dan 50% daarvan is anno 1951 desondanks verdwenen.

Stichting Zaans Schoon beperkte zich niet uitsluitend tot de totstandkoming van het Zaanse buurtje maar pleitte in 1964 via een brochure om het natuurgebied rond Jisp zo ongerept mogelijk te laten blijven. Zij achtte het absoluut noodzakelijk, dat het slechts met mate door de mens wordt bezocht. Daarom vond zij het ongeschikt voor massarecreatie. Alleen bepaalde vormen van waterrecreatie (roei-, zeil- en kanosport) achtte zij mogelijk. Minnaars van de stilte konden hier hun hart ophalen. Op een zomeravond hoorde men de vogels in het veld hun levenslied zingen met als begeleiding het gekwaak van de kikkers.

Zaanstreek-Waterland wil streekkarakter beschermen

Eind 1966 staat Zaans Schoon aan de wieg van stichting Zaanstreek-Waterland. Bij notariële akte is deze stichting opgericht die zich ten doel stelt een ruimtelijke ordening in het Zaanse-Waterlandse gebied te bereiken die het karakteristieke van de streek bewaart. In het stichtingsbestuur hebben tevens zitting vertegenwoordigers van de verenigingen Oud-Edam, Oud-Broek in Waterland en Oud-Monnickendam.

Initiatiefnemers willen zich niet verzetten tegen het feit, dat de groei van de Nederlandse bevolking ook uitbreiding van de woonbebouwing in het bewuste gebied noodzakelijk maakt, maar het lage polderland en het open karakter maken het landschap erg kwetsbaar; iets lelijks wordt hier niet verborgen door bos of heuvelrug maar werkt vele kilometers door, zo zegt men. De bestuursleden betwijfelen of in de op 15 december 1966 te installeren Streekplancommissie voor Waterland in haar samenstelling voldoende garantie biedt om het karakteristieke streekeigen tot zijn recht te doen komen. Als eerste taak ziet de nieuwe stichting daarom zich van inspraak te verzekeren in deze Streekplancommissie om daardoor te kunnen meepraten over de ontwikkeling van het gebied.

Bezwaren

Vooraf in de jaren zestig en zeventig voerde Zaans Schoon strijd met de Zaanse gemeentebesturen, na 1974 Zaanstad, tegen verval, vermindering en zelfs moedwillige vernieling van het gemeenschappelijke Zaanse cultuurbezit. Naast het redden van interessante panden stelde de stichting ook planologische structuurschetsen samen. Een berucht voorbeeld was het plan Kalf met woontorens. Na heftige botsingen tussen Zaans Schoon en het gemeentebestuur zijn die uiteindelijk geschrapt, tot groot ongenoegen van burgemeester Reint Laan.

Over het Herman Gorterhuis werd in de jaren zeventig een hevige strijd gevoerd. Ondanks de voorlopige bescherming als monument kon het slechts worden gered met hulp van de politie om de aangevangen sloop te laten stilleggen. Rinus Hille, de laatste burgemeester van Wormerveer, was daar toen niet blij mee.

Later in de jaren negentig keerde het tij. Zaans Schoon kon bij de gemeentebestuurders op meer begrip rekenen met dank aan de opvatting over cultuurtoerisme waar Zaanstad op inspeelde. Lang niet altijd was de inmenging van Zaans Schoon succesvol. In deze periode werd 60% van de verzoeken aan- en bezwaren tegen overheidsinstanties of particulieren afgewezen.

Nieuwe impulsen

In 2000 sloot Zaans Schoon zich aan bij de vereniging [Vrienden van het Zaanse Huis](#) met een achterban van ruim duizend leden. Sindsdien vormen de bestuursleden van het Zaanse Huis ook het bestuur van Zaans Schoon.

Formeel bleef Zaans Schoon bestaan, maar haar rol werd grotendeels overgenomen door andere organisaties, en uiteindelijk door de fusievereniging Zaans Erfgoed. In de eerste jaren van het nieuwe millennium trad de stichting Zaans Schoon slechts incidenteel op bij verschillende ruimtelijke ontwikkelingen, beschermingsacties en bouwplannen. In de loop van 2011 ontstond echter behoefte aan een meer regulier functioneren van het bestuur van Zaans Schoon.

Een belangrijke impuls voor een actievere rol was de uitspraak van de rechtbank in Haarlem dat leden van de vereniging Zaans Erfgoed niet mogen mee-adviseren in de gemeentelijke Monumentencommissie over aanvragen die door de vereniging waren gedaan. En dat gebeurde nogal eens, omdat dergelijke aanvragen tot de taak en doelstelling van de vereniging behoren en diverse leden van de Monumentencommissie tevens lid van Zaans Erfgoed zijn of zelfs de vereniging in de Commissie vertegenwoordigen. Om dat te voorkomen besloot het bestuur van Zaans Erfgoed dat in het vervolg aanvragen voor monumentenbescherming door Zaans Schoon zouden worden gedaan. Daarmee kreeg de stichting Zaans Schoon weer een zelfstandige rol inzake behoud en bescherming van het Zaanse erfgoed. Soms wordt een initiatief genomen door de stichting en uitgewerkt in of met

de vereniging, soms gebeurt het andersom.

Recente initiatieven richtten zich op de aanleg van bootliften langs de Zaan en op de planvorming in het kader van MAAK.Zaanstad.

Het bestuur bestaat in 2016 uit Piet Oudega (voorzitter), Jos Bezuijen (penningmeester), René Prins (2e penningmeester), Winnie de Wit (secretaris), Jan-Derk Koudijs (lid) en Jan Piet Bloem (lid).

Bron: oa [Zaans Schoon 70 jaar](#)

From:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/> - **ZaanWiki**

Permanent link:

https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/doku.php?id=zaans_schoon

Last update: **2020/01/28 11:36**

